

СТ А Н О В И Щ Е

От проф. дсн Галин Петров Горнев

За професионалната дейност на участващите в конкурса за академичната длъжност „професор“, обявен от ИИОЗ-БАН, шифър 05.11.01, Социология, професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата, ДВ, бр. 3 от

05.01.2018 г.

Единствен кандидат в конкурса за академичната длъжност „професор“ към ИИОЗ–БАН, секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“ е доц. дсн Светла Йовчева Колева, родена на 15 септември 1962 г. Тя участва в конкурса с деветнадесет (19) научни студии и статии, от които осем на български, десет на френски и една на английски език.

В следващите няколко страници и в предписаните на едно „становище“ скромни рамки ще формирам своята преценка за качествено равнище на представените научни трудове като се концентрирам върху две централни измерения на изискването за научна оригиналност: значимостта, интересността, не-баналността на вълнуващата автора проблематика и оригиналността, убедителността, действеността на неговите/нейните професионални тези и аргументация. Ще започна с това, че при запознанство на *prima vista* с публикациите на доц. дсн Светла Колева може да възникне впечатлението, че те адресират твърде бързо предметно множество, трудно сводимо към общ знаменател и поради това предполагащо педантичен анализ на всички представени трудове. Всъщност, по-внимателното вглеждане ни разкрива един втори план от мащабни, обединяващи теми на социологическия и интерес, които в немалка степен опростяват задачата ни. Сред тях бих обособил особено важната и вълнуваща за социалния учен от XXI-и век

тема за това как разгръщащите се успоредно с демократизацията и глобализацията процеси на плурализация, усложняване, „втечняване“ на обществата въздействат върху изследователския релеф, изследователските парадокси и рефлексията в социалните науки (социологията, по-специално). Повече или по-малко отчетливо, тази тема притегля интересите на автора в поредица от нейни статии – като започнем от „Социология, интердисциплинарност и интернационализация.....“, преминем през „Институционалната реконфигурация на изследователската сфера.....“ и „Академичната реформа в България.....“ и стигнем до „Африканските студенти.....“ и „Паметта като изследователски проблем.....“. Тъй като смятам тази тема и качеството на нейната разработка за важен индикатор на социологическо въображение в следващите редове ще и отделя първостепенно внимание.

На интересен неин аспект е посветен, например, анализът на кандидата в конкурса на типа епистемологическа и, бих добавил, институционална бдителност, която става все по-наложителна в условията на нарастващата интердисциплинарност и интернационализация в социалните науки (статия N 7). Изучавайки реалните практики на управление на европейските програми за научни изследвания Светла Колева ни показва по достатъчно убедителен начин, че те ни изправят пред острата необходимост от критична социологическа рефлексия и разумно ограничаване административната намеса на отговорните европейски институции в диалога както между дисциплините, така и между националните научни традиции.

В един по-различен ракурс, доц. Колева подлага на внимателно разглеждане „паметта като изследователски проблем“ върху примера на три повишено чувствителни за националното ни самоусещане и идентичност случая на интерпретационен сблъсък: „спасяването на българските евреи през 1943 г., баташкото клане от 1876 г. и комунистическото минало“(статия N 4). Нейният анализ показва, че и в трите случая представителите на противоборстващите позиции не успяват - придобивайки достатъчен контрол над човешките емоции - да встъпят в режим на рационален диалог. На тази база доц. Колева поставя особено драматичния за социалните (но и за хуманитарните и, отчасти, за

естествените) науки въпрос: „Успяват ли те да защитят призиванието си да произвеждат знания с универсален характер там, където истината ранява идентичности, а историческите рани търсят признание и собствената си истина?“.

Тук лично моето виждане е, че по самата си същност раните върху идентичностите са извънредно силен (макар и не абсолютен) ограничител на знанието с универсален характер и това е особено ясно видимо в полето на социалните науки. Самата различна природа на адресатите на естествено- и социално-научното познание е в основата на различните шансове за универсален статут на познавателните им (на тези родове науки) резултати, но към това ще се върнем малко по-късно.

Удържайки своя прицел на нивото на глобалните промени и универсалното знание, Светла Колева по-нататък ни предлага един диалог с проф. Петър-Емил Митев по повод неговия анализ на оригиналните и бъдещи широк интерес идеи на известния български философ проф. Бернад Мунтян. Става дума за схващанията на проф. Мунтян относно достигнатите предели: „Човечеството навлиза в гранична ситуация, от която не може да се достигне до успешен изход без кардинална двойна промяна – обществена и антропологична“(Митев, 2017). А наред с това - за негативните последици от егоцентризма като „видова антропологична характеристика“ и на „идеологията, лъжата и интелектуалната леност като съпътстващи развитието на обществото и човека феномени“(Колева, 2017).

Провокирана от тези задълбочени постановки, доц. Колева отправя поредица от въпроси, които заслужават нашето внимание: как можем да преодолеем на практика пределността в общественото и антропологичното развитие? „Има ли антидот на интелектуалната леност?“ „Има ли мобилизиращи идеи отвъд противопоставянето на групи, общности, нации, региони?“ „Ако по подобие на човешките постижения в овладяването на природата обществото също трябва да бъде овладяно, какъв е спасяващият за човечеството начин за овладяване на обществото?“

Някои от тези въпроси са по-скоро призив за повече социологическа конкретност и емпирична заземеност, други имплицират по-дълбоко идейно несъгласие. Можем в една или друга степен да се питаме за

точността на тяхното попадение, но едва ли ще отречем, че в всички тях се разпознава рационално зърно. За мен критичната интенция, например, на въпроса за овладяването на обществото е съвсем реалистична и точна. Най-малкото защото въведеният от Антъни Гидънс в социологията аналог на квантовия принцип на неопределеността радикално стесни интелектуалните ресурси на защитниците на възможността за стриктен контрол и овладяване на обществото. Ние тук нямаме възможност да се задълбочим в проблема и аз бих резюмирал казаното така: социалните науки не са в състояние да съдействат за овладяването на познавателните си обекти в степента и по подобие на класическата физика поради взаимодействието на тези обекти с самия познавателен процес.

Съвсем накратко ще се спра върху още две публикации на доц. Колева, които са своеобразно продължение на вече маркираната по-горе (под)тема за деморализиращата обществена роля на интелектуалната и, по-широко, на душевната леност (статии N 5 и N 15), по-специално, в контекста на българското общество. Кандидатът в конкурса се натъква на нея при анализа си на емпиричен материал, отнасящ се за две наглед несвързани последователности от събития, намиращи се под знака на объркаността, неавтентичността и неяснотата на целите. Това са, първо, състраданието като една избледняла българска добродетел, потисната през комунистическия период и твърде слабо активирана след промяната; и, второ, българската незаинтересована политика на обучение на африкански студенти през 70-те и 80-те год., възпроизвела се по инерция и по времето на прехода. Следва да отбележа, че и в двата случая впечатлението от подчертано компетентния анализ на Светла Колева се подсилва от добре осезаемите и емоционална съпричастност и чувство за гражданска отговорност.

И още нещо: би било сериозен пропуск ако не отчетем, че преди повече от година доц. Колева защити „голяма“ докторска дисертация, на която по общо мнение бяха признати високи изследователски достойнства и сериозен принос в разбирането ни за историческата динамика и мястото на Източно-Централно-европейската социология в глобалното развитие на дисциплината през периода 1945-1989 г.

В заключение, резюмирайки изложените по-горе оценки и съображения, с убеденост препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на доц. дсн Светла Йовчева Колева академичната длъжност „професор“.

05. 05. 2018 г.

София

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized cursive letters, likely representing Galin Gornev.

(Галин Горнев)